

**CHINGIZ AYTMATOVNING “ASRGA TATIGULIK KUN” ROMANIDAGI
FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOPOETIK TAHLILI****Sadinova Zarina***Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti**Pedagogik fakulteti Maktabgacha va Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası**BT_23_05-guruh talabasi**zarinasadinova7@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada taniqli adib Chingiz Aytmatovning “Asrga tatigulik kun” romanida qo‘llanilgan frazeologik birliklarning badiiy-estetik vazifalari tadqiq etiladi. Tezisdá iboralarning qahramonlar xarakterini ochish, asar dramatzimini kuchaytirish va muallifning falsafiy g‘oyalarini yetkazishdagi o‘rni misollar yordamida tahlil qilingan. Shuningdek, xalqona iboralarning kontekstual ma‘no tovlanishlari yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *Chingiz Aytmatov, “Asrga tatigulik kun”, frazeologiya, ibora, lingvopoetika, manqurtizm, obrazlilik, Sarozek, badiiy tasvir vositalari.*

KIRISH. Badiiy asar tilini o‘rganish tilshunoslik va adabiyotshunoslikning chorrahasida turgan dolzarb masalalardan biridir. Chingiz Aytmatov asarlari o‘zining ko‘p qatlamli falsafiy mazmuni va boy lisoniy imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Xususan, adibning “Asrga tatigulik kun” romani xalqning boy ma‘naviy merosi, afsonalari va jonli so‘zlashuv tilidagi frazeologizmlar bilan sug‘orilgan. Frazeologik birliklar tildagi tayyor materiallar bo‘lib, ular yordamida yozuvchi minimal so‘zlar bilan maksimal emotsional ta‘sirga erishadi. Romandagi frazeologizmlarni tahlil qilar ekanmiz, ularning asosan inson ruhiyati va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi ziddiyatlarni ochib berishga xizmat qilishini ko‘ramiz. Muallif an‘anaviy iboralarni o‘zgartirmagan holda, ularni yangi kontekstga olib kiradi. Masalan, Sabitjon obrazini tavsiflashda ishlatilgan "burni osmonda" yoki "o‘zidan chiqqan baloga..." kabi iboralar qahramonning manqurtlashgan va o‘zligidan kechgan qiyofasini yorqin ko‘rsatib beradi. Asarda frazeologik birliklar quyidagi guruhlarda faol qo‘llanilgan: Frazeologik birlik Tahliliy tavsif Funksiyasi Mankurt bo‘lmoq O‘tmish xotirasidan, insoniy qadrqimmatidan butunlay ayrilish holati. G‘oyaviy markazni shakllantirish Kuni bitmoq Frazeologik birlik Tahliliy tavsif Funksiyasi Hayotning poyoniga yetishi, o‘lim arafasidagi holat. Dramatizmni kuchaytirish Yuragi qindan chiqmoq Kuchli hayajon, qo‘rquv yoki kutilmagan hayrat ifodasi. Psixologik portret Dunyoni suv bossa, to‘pig‘iga chiqmaslik Loqaydlik, mas‘uliyatsizlik va beparvolik belgisi. Obraz xarakteristikasi Ayniqsa, Nayman ona fojiasi bilan bog‘liq lavhalarda iboralarning ekspressivligi yuqori cho‘qqiga chiqadi. "Bag‘ri kabob bo‘lmoq",

"ko‘ziga dunyo tor ko‘rinmoq" kabi frazeologizmlar ona qalbining o‘rtanishini o‘quvchiga yetkazishda asosiy yukni ko‘taradi.

Xulosa qilib aytganda, Chingiz Aytmatovning “Asrga tatigulik kun” romanidagi frazeologik birliklar asar tilining xalqchilligini va emotsional boyligini ta’minlagan. Iboralar yordamida yozuvchi nafaqat qahramonlar xarakterini, balki insoniyat oldida turgan katta ma’naviy xavf — xotirasizlik va manqurtlikni yanada teranroq ifoda etgan. Ushbu birliklarning lingvopoetik tahlili yozuvchi mahoratini anglashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aytmatov Ch. Asrga tatigulik kun. – Toshkent: Sharq, 2018.
2. Yo‘ldoshev B. Frazeologizmlarning lisoniy va nutqiy xususiyatlari. – Samarqand, 2002.
3. Shomaqsudov Sh., Shorahmedov Sh. Ma’nolar maxzani. – Toshkent, 2001. 1. 2. 3.